

Horacy i liryka starożytna

Horacy – wzór europejskiej liryki. Choć korzenie liryki tkwią w starożytnej Grecji, przez wiele stuleci za mistrza i niedościgny wzór poezji lirycznej uchodził Rzymianin **Horacy**. Naśladowała go niezliczona rzesza twórców piszących w różnych językach. Horacy tworzył **satyry** (utwory ośmieszające i piętnujące jakieś postaci i zjawiska) oraz przede wszystkim liryczne **pieśni**. Zgodnie z wzorcem ukształtowanym przez Horacego **pieśń** to utwór liryczny o regularnej budowie, podzielony na strofy. Jej tematyka może być różnorodna: religijna, biesiadna, miłosna, filozoficzno-refleksyjna. W pieśniach Horacy po mistrzowsku łączył liryzm z filozoficznym namysłem nad sensem życia. Przyświecała mu idea **złotego środka** (łac. *aurea mediocritas*), czyli umiaru, zachowania równowagi między skrajnościami. Pod piórem rzymskiego poety harmonijnie stapiają się – sprzeczne w gruncie rzeczy – nauki stoików oraz epikurejczyków i zyskują walor prawd uniwersalnych. Sprzyja temu prostota i doskonałość formy poetyckiej.

Horacy o sztuce poetyckiej. Klasycyzm. Swoje poglądy na istotę poezji Horacy zawarł w słynnym wierszowanym *Liście do Pizonów*, zwanym też *Sztuką poetycką* (łac. *Ars poetica*). Według rzymskiego mistrza twórczość poetycka powinna cechować się ładem, harmonią i spokojem. Rolą poety jest zaś przedstawianie świata rozumnie uporządkowanego i prawdopodobnego. Taką postawę artystyczną nazwano w epokach późniejszych **klasycyzmem**.

Horacy. Horacy (Quintus Horatius Flaccus, 65–8 p.n.e.) tworzył w złotym okresie kultury rzymskiej, za czasów Oktawiana Augusta. Wywodził się z biedoty, był synem wyzwolonego niewolnika. Swoją karierę zawdzięczał rzymskiemu politykowi, przyjacielowi cesarza, **Mecenasowi** (z jego wsparcia korzystał także inny wybitny poeta tych czasów – Wergiliusz).

Wybór sentencji i zwrotów Horacjańskich

Aurea mediocritas
(złoty umiar)

Carpe diem
(korzystaj z dnia)

In medias res
(przystąpić do sedna)

Mors ultima linea rerum
(śmierć kresem ostatnim wszystkiego)

Non omnis moriar
(nie wszystek umrę)

Odi profanum vulgus et arceo
(pogardzam nieoświeconym tłumem
i trzymam się z dala)

Pulvis et umbra sumus (prochem jesteśmy i cieniem)

Sapere aude (odważ się być mądrym)

Ut pictura poesis (poezja jest jak obraz)

W wyrazach łacińskich c przed samogłoskami e, i wymawiamy jako c, w pozostałych pozycjach – jako k.

Horacy Do Leukonoe

¹ **babilońskie arkana** – babilońskie tajemnice, w znaczeniu: wróżby. W starożytności babilońscy kapłani słynęli ze sztuki wróżbiarskiej.

² **Morze Tyrreńskie** – tak nazywano część Morza Śródziemnego rozciągającą się u wybrzeży Sycylii i Sardynii.

Nie dociekaj nie nasza to rzecz Leukonoe
kiedy umrzeć mam ja kiedy ty nie odsłaniaj
babilońskich arkanów¹ Co ma być niech będzie
Czy wiele zim przed nami czy właśnie ostatnia

pędzi morze Tyrreńskie² na oporne skały
rozważnie klaruj wino nadzieję odmierzaj
na godziny – czas biegnie zazdrosny o słowa –
i weseląc się dziś nie dowierzaj przyszłości

Przełożył Adam Ważyk

Wskazówki do lektury

Horacjańskie wyznanie. Pieśni Horacego często miały konkretnych adresatów. Apostrofy nadają pieśniom **charakter osobistego wyznania**. W słynnej pieśni *Do Leukonoe* (imię greckie, oznaczające 'pogodna, radosna') widać wyraźnie, że Horacy odwoływał się do greckiej filozofii, zarówno stoików, jak i epikurejczyków. Z tego utworu pochodzi jedna z najbardziej znanych horacjańskich sentencji *carpe diem* (dosł. 'chwytaj dzień'; polski tłumacz Adam Ważyk nadał tym słowom inną formę składniową: „weseląc się dziś...”).

Nicolas Poussin, *Natchnienie poety*, obraz olejny, ok. 1630 (Luwr, Paryż). Starożytni uważali, że większość sztuk opiera się na zasadzie naśladowania rzeczywistości. Od zwykłych naśladowców odróżniano jednak poetów, którzy tworzyli z natchnienia bogów lub dzięki pomocy muz, patronek wszelkich sztuk.

Pomnik Horacego w mieście Venosa (rzymska Wenuzja – rodzinne miasto poety), wzniesiony pod koniec XIX w.

Horacy

Wybudowałem pomnik

Wybudowałem pomnik trwalszy niż ze spiżu
strzelający nad ogrom królewskich piramid
nie naruszą go deszcze gryzące nie zburzy
oszałały Akwilon¹ oszczędzi go nawet

łańcuch lat niezliczonych i mijanie wieków
Nie wszystkim umrę wiem że uniknie pogrzebu
cząstka nie byle jaka i rosnący w sławę
potąd będę wciąż młody pokąd na Kapitol²

ma wstępować z milczącą westalką pontifeks³
I niech mówią że stamtąd gdzie Aufidus⁴ huczy
z tego kraju gdzie gruntem brak wody gdzie Daunus⁵
rządził ludem rubasznym ja z nizin wyrosły

pierwszy doprowadziłem nurt eolskiej pieśni⁶
do Italów⁷ przebiwszy najpewniejszą drogę
Bądź dumna z moich zasług i delfickim laurem⁸
Melpomeno⁹ łaskawie opleć moje włosy

Przełożył Adam Ważyk

¹ **Akwilon** – porywisty wiatr północny

² **Kapitol** – wzgórze w Rzymie z najstarszą świątynią Jowisza

³ **z milczącą westalką pontifeks** – przy składaniu ofiary na Kapitolu Wielkiemu Kapłanowi (pontifeksowi) towarzyszyła, milcząc podczas ceremonii, Wielka Westalka, czyli kapłanka bogini Westy.

⁴ **Aufidus** – rzeka w Italii, nad którą leżało rodzinne miasto poety Wenuzja

⁵ **Daunus** – legendarny król Apulii, krainy, na której pograniczu leżała Wenuzja

⁶ **eolska pieśń** – tzn. grecka poezja liryczna; „eolski” – przymiotnik utworzony od nazwy historycznej krainy Eolii, z której pochodziła m.in. poetka Safona

⁷ **Italowie** – tj. Rzymianie

⁸ **delficki laur** – nawiązanie do poświęconego Apollinowi gaju lauowego w Delfach

⁹ **Melpomena** – jedna z muz

Wskazówki do lektury

Duma artysty. Ten wiersz Horacego był naśladowany przez niezliczonych poetów różnych epok. Jest to najbardziej znany w literaturze europejskiej manifest dumy artysty z własnej twórczości.